

УДК 378.147:37.091.39

Марунчак О. В.

викладач вищої категорії

*Відокремлений структурний підрозділ Кам'янець-Подільський фаховий коледж
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»**Кам'янець-Подільський, Україна**E-mail: marunchak1972@gmail.com**ORCID: 0000-0001-5575-8458***Валіцька Л. О.**

методист, викладач

*Відокремлений структурний підрозділ Кам'янець-Подільський фаховий коледж
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»**Кам'янець-Подільський, Україна**E-mail: milaljubimova9106@ukr.net*

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ВІД ТРАДИЦІЙНИХ ДО ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ

Анотація

Стаття присвячена дослідженню еволюції методів навчання у вищій школі, що є відображенням багатогранного процесу змін, які відбуваються в суспільстві, науці, економіці та технологіях. Зміни, що супроводжують сучасний світ, у тому числі розвиток цифрових технологій, вимагають від системи вищої освіти нових підходів до навчання та підготовки фахівців. У роботі розглядаються ключові етапи розвитку педагогічних методів: від традиційних лекцій та семінарів до сучасних інноваційних технологій, які надають нові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу та розвитку особистісних і професійних компетентностей студентів.

Аналізуються методи навчання, що виникли під впливом історичних подій, як-от індустріальної революції, яка стимулювала впровадження лабораторних та практичних занять. Також розглядається вплив проблемно орієнтованого навчання (Problem-Based Learning, PBL) у середині XX століття, яке сприяло активному залученню студентів та розвитку навичок критичного мислення і вирішення реальних проблем. Поява Інтернету у 1990-х роках дала поштовх до цифрової трансформації освіти, відкривши нові горизонти для дистанційного та онлайн-навчання. Сучасні платформи навчання, такі як Coursera та Moodle, забезпечують гнучкість та персоналізацію навчального процесу, що дає змогу адаптувати освітні програми до потреб студентів.

У статті також розглядаються інноваційні підходи, які з'явилися в останні десятиліття: змішане навчання, використання штучного інтелекту для створення індивідуальних освітніх траєкторій, віртуальні лабораторії та симуляції. Ці методи дозволяють студентам більш глибоко взаємодіяти з навчальним матеріалом, моделювати складні ситуації та набувати практичних навичок. Особлива увага приділяється важливості розвитку soft skills, таких як креативність, комунікація та здатність до роботи в команді, що є затребуваними на сучасному ринку праці.

Таким чином, еволюція методів навчання у вищій школі демонструє поступову адаптацію освітнього процесу до сучасних умов, сприяючи підготовці фахівців, здатних до постійного самовдосконалення та навчання впродовж життя. Перспективи розвитку методів навчання передбачають подальше впровадження технологій штучного інтелекту, машинного навчання та глобальної мережевої взаємодії, що розширює доступ до знань і створює нові можливості для індивідуалізації освіти. Це дослідження може бути корисним для викладачів, науковців та освітніх установ, що прагнуть забезпечити ефективну підготовку студентів для задоволення потреб сучасного інформаційного суспільства та динамічного ринку праці.

Ключові слова: еволюція методів навчання, вища школа, інноваційні технології, проблемно орієнтоване навчання, інформаційні технології, персоналізація навчання, soft skills, віртуальна реальність, штучний інтелект.

Вступ. Еволюція методів навчання у вищій школі є багатограним процесом, що відображає зміни, які відбуваються в суспільстві, економіці, науці та технологіях. Сучасний світ, що характеризується стрімкими темпами розвитку та глобалізацією, вимагає від освітніх установ адаптації до нових викликів, які ставлять перед ними як здобувачі освіти, так і роботодавці. Вища освіта виконує ключову роль у підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно функціонувати в умовах постійних змін, тому питання оптимізації методів навчання стає одним із пріоритетних завдань для освітян та науковців.

Упродовж століть методи навчання у вищій школі зазнавали значних змін. Від класичних лекційних та семінарських форм до новітніх інноваційних технологій, таких як дистанційне навчання, змішане навчання, активні методи, проблемно орієнтоване навчання, застосування доповненої та віртуальної реальності, – всі ці підходи відображають адаптацію освіти до потреб часу. У минулому навчальний процес у вищій школі був зосереджений на викладачеві як носії знань, тоді як студенти здебільшого виступали пасивними слухачами. Однак

сучасні тенденції акцентують увагу на студентоцентрованому підході, де студент виступає активним учасником навчального процесу, самостійно шукаючи знання та формуючи свої навички.

Сьогодні інноваційні методи навчання у вищій школі спрямовані на розвиток критичного мислення, творчого підходу до вирішення проблем, навичок командної роботи та здатності швидко адаптуватися до нових умов. Це стало можливим завдяки інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, що дозволяє не лише полегшити доступ до знань, але й створити умови для індивідуалізації навчання, враховуючи індивідуальні особливості та потреби кожного здобувача освіти.

Мета цієї роботи – проаналізувати еволюцію методів навчання у вищій школі, від традиційних підходів, що базувалися на передачі знань від викладача до здобувача освіти, до сучасних інноваційних технологій, які створюють нові можливості для навчання та саморозвитку. Зокрема, розглянуто, як історичні зміни у суспільстві впливали на розвиток освітніх методів, які інновації спричинили трансформацію навчального процесу та які перспективи відкриваються перед вищою школою в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Таким чином, дослідження еволюції методів навчання у вищій школі дозволить не лише глибше зрозуміти історичні передумови їх розвитку, але й визначити найбільш ефективні підходи, що можуть забезпечити якісну підготовку фахівців для сучасного ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Еволюція методів навчання у вищій школі – це складний та постійний процес, тісно пов'язаний зі змінами, що відбуваються у суспільстві, економіці, науці та технологіях. З початку ХХ століття світ зазнав значного прогресу, що призвело до трансформацій в освітньому середовищі. Кожна нова ера, будь то індустріальна революція або цифрова епоха, приносить зміни, які стимулюють вищу школу до оновлення методів навчання. Вища освіта поступово відійшла від суто знанневого підходу до концепції навчання впродовж життя, що відповідає потребам сучасного суспільства в інноваційних, гнучких та креативних фахівцях.

Один із яскравих прикладів цієї еволюції – перехід від лекційного методу навчання до використання активних та інтерактивних методів. Зі зростанням обсягів знань та кількості інформації викладачі почали шукати способи залучити студентів до навчального процесу, а не просто передавати їм матеріал. Наприклад, у 1960-х роках у західній педагогіці було розроблено метод проблемного навчання (Problem-Based Learning, PBL), який став широко популярним і використовувався переважно у медичних школах, таких як Університет Макмастера в Канаді. Цей метод передбачає, що студенти вивчають матеріал на основі реальних випадків, що сприяє розвитку критичного мислення та здатності до вирішення проблем.

Далі, з розвитком технологій, вища школа почала впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), що призвело до формування нового навчального середовища. У 1980-х роках комп'ютери та спеціалізоване програмне забезпечення поступово почали проникати в аудиторії, даючи можливість викладачам та студентам використовувати нові методи презентації та вивчення матеріалу. У 1990-х роках з появою Інтернету освіта отримала ще більше можливостей, таких як дистанційне навчання та електронні курси. Сьогодні такі платформи, як-от Moodle, Coursera, та інші дозволяють створювати гнучкі та індивідуалізовані програми навчання, що відповідають потребам кожного студента.

Інший важливий аспект – це вплив глобалізації на вищу освіту. Сьогодні студенти мають доступ до кращих світових практик завдяки міжнародним програмам обміну, спільним освітнім проектам, програмам Erasmus тощо. Університети, щоб залишатися конкурентоспроможними, змушені адаптувати свої програми та методи викладання до світових стандартів. Наприклад, у європейських країнах, зокрема в рамках Болонського процесу, навчальні програми були гармонізовані з метою створення єдиного освітнього простору, що дозволяє студентам легко переходити між університетами Європи. Це сприяло активному поширенню інноваційних методів навчання, таких як змішане навчання (blended learning), що поєднує традиційні методи з онлайн-інструментами, адаптуючи їх до різних форм навчання.

Важливим етапом еволюції методів навчання стало також визнання необхідності розвитку «м'яких навичок», або soft skills, таких як комунікація, креативність, робота в команді. Раніше заклади вищої освіти зосереджувалися переважно на академічних знаннях, але сучасний ринок праці вимагає від випускників наявності широкого спектру компетентностей, що виходять за межі спеціальних знань. Це спричинило виникнення методів навчання, таких як командні проекти, симуляції, рольові ігри, що дозволяють здобувачам освіти розвивати важливі для працевлаштування навички [2].

Сучасний світ швидко змінюється, і вища освіта постає перед новими викликами: адаптацією до умов штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності, а також впровадженням технологій машинного навчання. Університети, щоб залишатися актуальними, починають використовувати такі інновації у навчальному процесі. Наприклад, віртуальні лабораторії дозволяють студентам проводити експерименти безпосередньо у цифровому середовищі, що робить навчання більш інтерактивним та доступним.

Таким чином, еволюція методів навчання у вищій школі – це не лише реакція на зовнішні зміни, але й активний процес, спрямований на забезпечення ефективності освітнього процесу, адаптацію до потреб сучасного суспільства та створення умов для розвитку майбутніх поколінь.

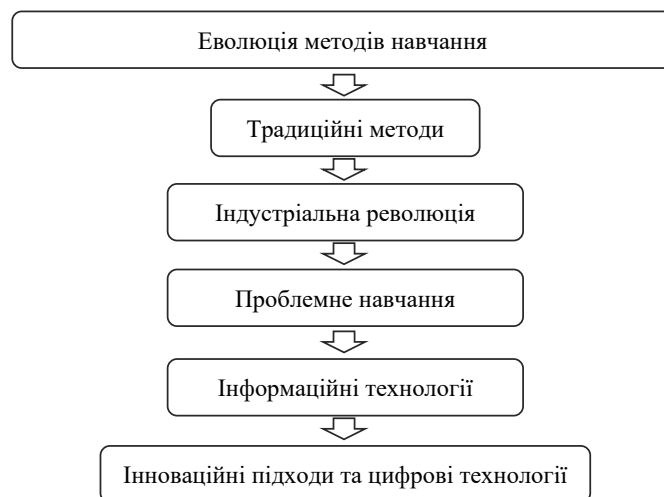

Рис. 1. Еволюція методів навчання

Еволюція методів навчання у вищій школі є результатом багаторічного розвитку освітніх підходів, які постійно адаптуються до змін у суспільстві, науці та технологіях. Спираючись на історичні тенденції, можна виділити декілька ключових етапів трансформації методів навчання у вищій школі.

Цікавою особливістю таких платформ є ігрові елементи (гейміфікація), які мотивують здобувача освіти до навчання. Наприклад, багато освітніх платформ використовують бали, рейтинги та «нагороди», що надають учасникам відчуття прогресу та досягнень. Такий підхід сприяє розвитку навичок самоорганізації та самодисципліни, які є важливими у сучасному швидкозмінному світі [7-8].

Ще одним новим елементом вищої освіти стала роль менторства та спільнот, що виникають у результаті онлайн-взаємодії. Сьогодні здобувачі освіти мають можливість обговорювати навчальні питання не лише в аудиторіях, а й на форумах, у соціальних мережах та онлайн-групах. Це сприяє формуванню активних навчальних спільнот, де відбувається обмін знаннями, ідеями та надається підтримка. Дослідження показують, що здобувачі освіти, які активно взаємодіють з іншими в освітніх спільнотах, досягають кращих результатів завдяки зростанню мотивації та почуттю належності до спільноти.

Таким чином, завдяки інноваціям сучасна вища школа значно розширила можливості навчання, перетворивши його на процес, який є доступним, персоналізованим та інтерактивним. В умовах інформаційного суспільства такі підходи сприяють формуванню активних, залучених здобувачів освіти, готових навчатися впродовж усього життя.

Висновки. Еволюція методів навчання у вищій школі є процесом, що відображає адаптацію системи освіти до змін у суспільстві, технологіях та економічних умовах. Рух від традиційних підходів, орієнтованих на лекційний формат, до сучасних інноваційних методів навчання засвідчує важливість гнучкості та інновацій у навчальному процесі. Впровадження таких методів, як проблемно орієнтоване навчання, змішане навчання, використання віртуальної реальності та штучного інтелекту, значно розширює можливості підготовки фахівців, роблячи освітній процес більш динамічним, інтерактивним та практико-орієнтованим.

Сучасний ринок праці вимагає від випускників не лише глибоких професійних знань, але й наявності «м'яких навичок» (soft skills), таких як комунікація, критичне мислення, здатність до співпраці та гнучкість. Успішне формування таких компетентностей можливе завдяки новим методам навчання, які роблять процес здобуття знань більш орієнтованим на практичне застосування та персоналізованим. Зокрема, використання адаптивних платформ на основі штучного інтелекту дозволяє кожному студенту одержувати підтримку, відповідну його індивідуальним потребам, що підвищує ефективність навчання та сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Перспективи подальшого розвитку методів навчання у вищій школі передбачають інтеграцію новітніх технологій, таких як машинне навчання, аналіз великих даних та глобальні освітні мережі. Це створює можливості для ще більшої демократизації та доступності освіти, дозволяючи здобувачам освіти долати географічні та соціальні бар'єри, отримуючи доступ до якісних знань та навичок. У контексті інформаційного суспільства вища школа повинна продовжувати свій розвиток у напрямі інтерактивного, персоналізованого та гнучкого навчання, щоб відповідати потребам сучасних здобувачів освіти та ринку праці.

Таким чином, еволюція методів навчання не тільки змінює формат взаємодії між викладачем та здобувачем освіти, але й сприяє розвитку компетентностей, необхідних для життя та праці у швидкозмінному світі. Використання інноваційних підходів у вищій школі є важливим кроком для підготовки фахівців, здатних до постійного навчання, саморозвитку та ефективної діяльності в умовах глобалізованого та інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бахмат Н. В. Штучний інтелект у вищій освіті: можливості використання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. № 35. С. 161–173. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-161-173>
2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : збірник науково-методичних праць. 2014. С. 12–28. URL: <http://surl.li/thqvkc>
3. Кляп М. Інноваційні методи навчання у ВНЗ як інструмент інтернаціоналізації вищої освіти України. *Вища освіта України*. 2015. Вип. 4. С. 45–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2015_4_9
4. Кошечко Н. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*. 2015. Вип. 1. С. 35–38. URL: <http://surl.li/yhtdsj>
5. Стрілець С. І. Інноваційні технології і методи навчання у вищій освіті: проблеми та перспективи. URL: <http://surl.li/kqudlp>
6. Чубенко В. А., Боть Л. П., Лиходєєва Г. В. Еволюція методів навчання в контексті цифрової трансформації освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. Вип. 9. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/266>
7. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі. URL: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/inter_formy.pdf
8. Boiko O. Prospects for the development of ecological competence in teaching virtual english written communication in secondary school. *Science Rise: Pedagogical Education*. 2023. No 1(58). P. 66–73. URL: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.298911>
9. Shemshack A., Spector J. M. A systematic literature review of personalized learning terms. *Smart Learning Environments*. 2020. No 7(1). URL: <https://doi.org/10.1186/s40561-020-00140-9>

Marunchak O. V.

top-rank teacher

Separate structural subdivision Kamianets-Podilskiy Professional College of Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education

"Kamianets-Podilskiy State Institute»

Kamianets-Podilskiy, Ukraine

E-mail: marunchak1972@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5575-8458

Valitska L. O.

expert in teaching methodology, teacher

Separate structural subdivision Kamianets-Podilskiy Professional College of Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education

"Kamianets-Podilskiy State Institute»

Kamianets-Podilskiy, Ukraine

E-mail: milaljubimova9106@ukr.net

EVOLUTION OF TEACHING METHODS IN HIGHER EDUCATION: FROM TRADITIONAL TO INNOVATIVE APPROACHES

Abstract

The article is devoted to studying the evolution of teaching methods in higher education, which reflects the multifaceted process of changes occurring in society, science, economics, and technology. The transformations accompanying the modern world, including the development of digital technologies, require the higher education system to adopt new approaches to teaching and training professionals. The paper examines the key stages of pedagogical method development: from traditional lectures and seminars to modern innovative technologies that provide new opportunities to enhance the educational process and foster students' personal and professional competencies.

The article analyzes teaching methods that emerged under the influence of historical events, such as the Industrial Revolution, which stimulated the implementation of laboratory and practical sessions. The impact of the emergence of problem-based learning (PBL) in the mid-20th century, which encouraged active student engagement and the development of critical thinking skills and real-world problem-solving abilities, is also explored. The advent of the internet in the 1990s initiated the digital transformation of education, opening new horizons for distance and online learning. Modern learning platforms, such as Coursera and Moodle, offer flexibility and personalization of the learning process, allowing educational programs to be adapted to meet students' needs.

The article also discusses innovative approaches that have emerged in recent decades: blended learning, the use of artificial intelligence to create personalized learning paths, virtual laboratories, and simulations. These methods allow students to interact more deeply with the material, model complex situations, and acquire practical skills. Special attention is given to the importance of developing soft skills such as creativity, communication, and teamwork, which are in high demand in the modern job market.

Thus, the evolution of teaching methods in higher education demonstrates the gradual adaptation of the educational process to modern conditions, contributing to the preparation of specialists capable of continuous self-improvement and lifelong learning. Prospects for the development of teaching methods involve further implementation of artificial intelligence technologies, machine learning, and global networking, which broaden access to knowledge and create new opportunities for personalized education. This

research may be useful for teachers, researchers, and educational institutions aiming to ensure effective student preparation to meet the needs of the modern information society and a dynamic labor market.

Key words: evolution of teaching methods, higher education, innovative technologies, problem-based learning, information technologies, personalized learning, soft skills, virtual reality, artificial intelligence.

References

1. Bahmat, N. V. (2023). Shtuchnyj intelekt u vyshhij osviti: mozhyvosti vykorystannja [Artificial Intelligence in Higher Education: Opportunities for Use]. *Pedagogichna osvita: teorija i praktyka*. No 35. S. 161–173. Retrieved from: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-161-173> [in Ukrainian].
2. Dubasenjuk, O. A. (2014). Innovacii' v suchasnij osviti [Innovations in Modern Education]. *Innovacii' v osviti: integracija nauky i praktyky: zbirnyk naukovo-metodychnyh prac'*. S. 12–28. Retrieved from: <http://surl.li/thqvkj> [in Ukrainian].
3. Kljap, M. (2015). Innovacijni metody navchannja u VNZ jak instrument internacionalizacii' vyshhoi' osvity Ukrai'ny [Innovative Teaching Methods in Higher Education as a Tool for the Internationalization of Ukrainian Higher Education]. *Vyshha osvita Ukrai'ny*. Vyp. 4. S. 45–53. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2015_4_9 [in Ukrainian].
4. Koshechko, N. (2015). Innovacijni osvitni tehnologii' navchannja ta vykladannja u vyshhij shkoli [Innovative Educational Technologies for Teaching and Learning in Higher Education]. *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. Pedagogika. Vyp. 1. S. 35–38. Retrieved from: <http://surl.li/yhtdsj> [in Ukrainian].
5. Strilec', S.I. Innovacijni tehnologii' i metody navchannja u vyshhij osviti: problemy ta perspektyvy [Innovative Technologies and Teaching Methods in Higher Education: Challenges and Prospects]. Retrieved from: <http://surl.li/kqudlp> [in Ukrainian].
6. Chubenko, V.A., Bot', L.P., & Lyhodjejeva, G. V. (2024). Evoljucija metodiv navchannja v konteksti cyfrovoi' transformacii' osvity [Evolution of Teaching Methods in the Context of Digital Transformation of Education]. *Pedagogichna Akademiya: naukovy zapysky*, 2024. Vyp. 9. Retrieved from: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/266> [in Ukrainian].
7. Jagodnikova, V. V. Interaktyvni formy i metody navchannja u vyshhij shkoli [Interactive Forms and Teaching Methods in Higher Education]. Retrieved from: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/inter_formy.pdf. [in Ukrainian].
8. Boiko, O. (2023). Prospects for the development of ecological competence in teaching virtual english written communication in secondary school. *Science Rise: Pedagogical Education*. No 1(58). R. 66–73. Retrieved from: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.298911> [in English].
9. Shemshack, A., & Spector J. M. (2020). A systematic literature review of personalized learning terms. *Smart Learning Environments*. No 7(1). Retrieved from: <https://doi.org/10.1186/s40561-020-00140-9> [in English].